

НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ ТА ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Галина Алексєєвська

PhD, доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

E-mail: g.alex@onu.edu.ua

Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення Росії стали потужними потрясіннями для економіки України, вплинувши на більшість секторів як внутрішньо-, так і зовнішньоорієнтованої економічної діяльності. Під час пандемії найбільший удар від карантинних обмежень, зниження попиту та самоізоляції населення зазнали внутрішньоорієнтовані галузі, такі як транспорт (особливо авіаційний), туризм (включаючи як внутрішній, так і зовнішній), громадське харчування, спортивні заходи, розваги, мистецтво та індустрія відпочинку. Повномасштабне вторгнення погіршило ситуацію, знищивши фізичну інфраструктуру багатьох підприємств у цих галузях, порушивши логістичні ланцюги, та призвівши до масового скорочення робочих місць і вимушеного закриття бізнесів.

Ці дві кризи одночасно вплинули на фінансову стабільність підприємств, які працюють у сфері послуг, транспорту та торгівлі. Під час пандемії підприємства втрачали дохід через зниження попиту, тоді як війна призвела до фізичного руйнування активів та переміщення бізнесу в безпечніші регіони або за межі країни. Це, у свою чергу, сприяло зростанню безробіття, скороченню доходів населення та зниженню купівельної спроможності, що посилювало економічну кризу.

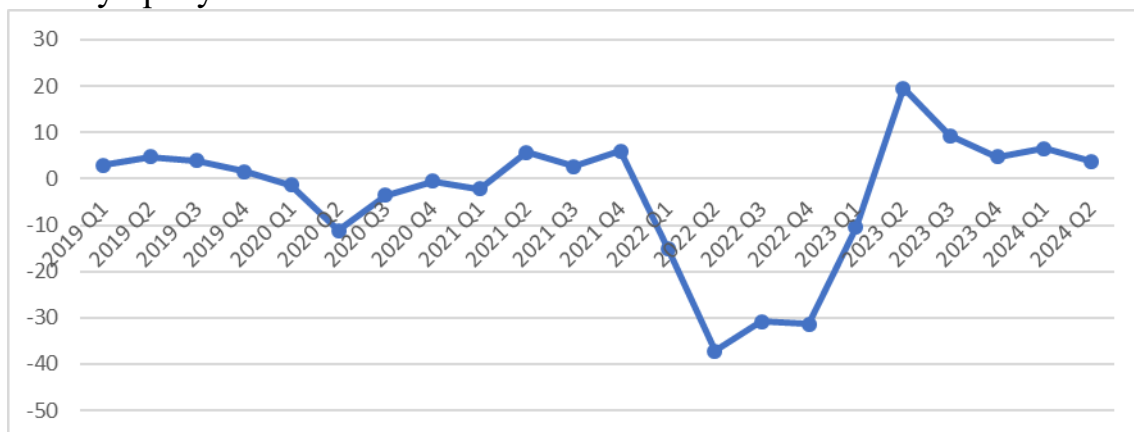

Рис. 1. Зростання ВВП України (у %) [1].

Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення Росії мали значний вплив на економіку України, що чітко відображено у динаміці зміни ВВП

країни. У 2020 році, з початком пандемії, економіка зазнала суттєвого спаду через карантинні обмеження, зупинку багатьох секторів і скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту. Найбільший спад спостерігався у другому кварталі 2020 р. після чого економіка поступово почала відновлюватися у другій половині року та протягом 2021 р. Проте у 2022 р., з початком повномасштабного вторгнення, відбулося ще глибше падіння, особливо у другому кварталі року, коли показники досягли найнижчого рівня (близько -40%). Це було пов'язано з руйнуванням інфраструктури, порушенням логістичних ланцюгів, зупинкою виробництва та міграцією населення. У другій половині 2022 р. економіка почала демонструвати ознаки стабілізації, що було зумовлено адаптацією бізнесу до умов війни та переорієнтацією діяльності в безпечніші регіони. У 2023 р. спостерігалось відновлення економіки. Це пояснюється міжнародною фінансовою допомогою, частковим відновленням експорту, поверненням внутрішнього попиту та стабілізацією роботи підприємств. Найбільший ріст зафіксований у другому кварталі 2023 року. У 2024 році економіка демонструє стабілізацію, а показники тримаються на позитивному рівні. Водночас темпи зростання залишаються повільними через довгострокові наслідки війни, зокрема руйнування інфраструктури, міграцію населення та залежність від міжнародної підтримки.

Пандемія призвела до значного зростання безробіття, особливо серед самозайнятих осіб та працівників з тимчасовими контрактами. Сектор послуг, де зазвичай зайняті працівники з неповним робочим днем або тимчасовими контрактами, постраждав найбільше. Багато компаній змушені були звільнити працівників або тимчасово призупинити їхню роботу. Згідно з офіційними даними, рівень безробіття значно зріс у перші місяці пандемії.

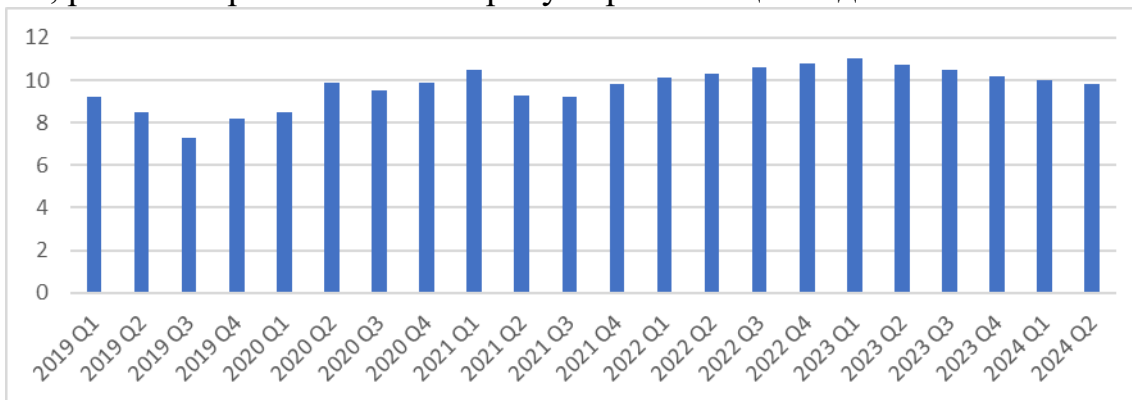

Рис.2 Рівень безробіття в Україні (у %) [2].

У 2019 р. рівень безробіття в Україні демонстрував позитивну динаміку, знижуючись до кінця року, але пандемія COVID-19 у 2020 р. різко змінила ситуацію. Карантинні обмеження та економічний спад спричинили зростання безробіття до 9,9% у другому кварталі, яке залишалося на високому рівні до кінця року. У 2021 р. безробіття досягло піку в 10,5%, а подальше поступове відновлення економіки лише частково стабілізувало ситуацію. У 2022 р. війна Росії проти України спричинила ще більший тиск на ринок праці. Рівень безробіття залишався стабільно високим, перевищуючи 10% протягом усього року, через руйнування підприємств, міграцію населення та скорочення

робочих місць у зонах бойових дій. На початку 2024 року ринок праці продовжує відновлюватися, але рівень безробіття залишається вищим, ніж у довоєнний період.

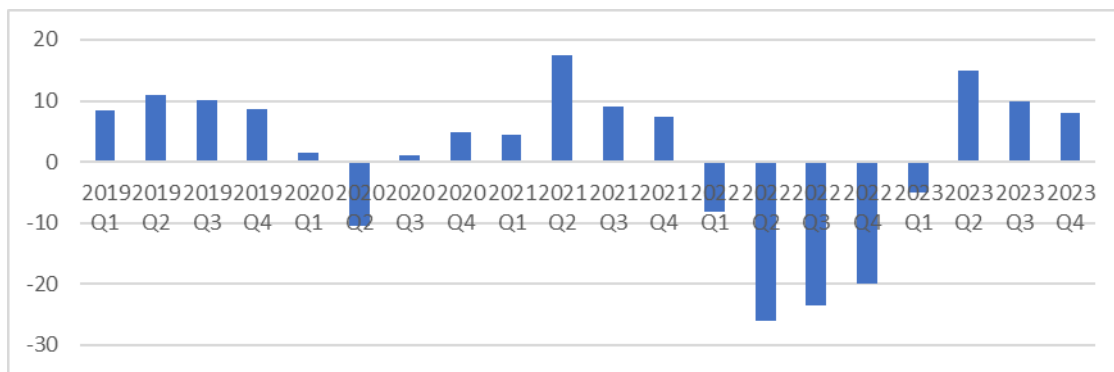

Рис. 3. Зміна споживчих витрат українців в період з 2019 по 2023 рр. (у%) [1].

У 2019 р. споживчі витрати стабільно зростали, досягнувши піку в другому кварталі. Пандемія COVID-19 у 2020 р. спричинила різке падіння споживання на 10,4% у другому кварталі через карантинні обмеження, зниження доходів та невпевненість населення. У 2021 р. спостерігалось відновлення, особливо у другому кварталі (+17,4%), завдяки послабленню обмежень та стимулюючим заходам.

У 2022 р. через війну рівень споживання знову різко впав, зниження у другому кварталі склало 26,0%. Лише у 2023 р. почалося часткове відновлення: у другому кварталі зростання становило 15,0%, а до кінця року стабілізувалося на рівні 8,0%. Це свідчить про адаптацію населення та поступове покращення економічних умов, хоча рівень споживання залишається нижчим за довоєнний.

Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення Росії виявили галузі, які виявилися більш стійкими до криз. Фармацевтична та хімічна промисловість, ІТ-сектор, фінансові послуги та сфера охорони здоров'я продемонстрували зростання в умовах підвищеного попиту на їхні послуги та продукцію як під час пандемії, так і в умовах війни. Наприклад, ІТ-сектор не лише адаптувався до віддаленої роботи, але й став важливим джерелом валютних надходжень під час війни. Це частково компенсувало значні втрати у галузях, які постраждали через карантинні обмеження та військові дії, і сприяло підтримці економічної активності та стабільності на ринку праці.

Рис. 4. Кількість користувачів Інтернет в Україні (млн осіб) та % від всього населення України в період з 2019 по 2024 рр. (2024 – прогноз) [3; 4].

Динаміка зростання кількості інтернет-користувачів також відображає адаптацію населення до викликів пандемії та війни. У 2019 р. інтернетом користувалися 59% населення (24,8 млн осіб), а в 2020 р. цей показник зріс до 71% (22,96 млн осіб) через зростаючу потребу в онлайн-інструментах для роботи, навчання та комунікації. У період війни доступ до інтернету став критично важливим для забезпечення зв'язку, дистанційної роботи, отримання послуг і підтримки життєво важливої інфраструктури, що ще більше стимулювало цифровізацію. Таким чином, пандемія та війна підштовхнули до розвитку секторів, які забезпечують стійкість економіки в умовах кризи

Пандемія та війна висвітлили критичну роль цифрових технологій у забезпеченні економічної стійкості та адаптації до кризових умов. У період пандемії COVID-19 цифрові рішення стали ключовим інструментом для продовження діяльності бізнесу, зокрема через віддалену роботу та онлайн-торгівлю. Водночас уряд активно розвивав цифрову інфраструктуру, розширюючи доступ до державних послуг та покращуючи зв'язок у віддалених регіонах. Ці процеси сприяли мінімізації економічних втрат у критичних секторах.

Під час війни роль цифрових технологій стала ще більш значущою. Сфера ІТ залишилася однією з найменш вразливих до впливу війни, продовжуючи функціонувати, навіть у складних умовах. Зростаючий попит на послуги кібербезпеки, електронної комерції, дистанційної роботи та управління даними сприяв її розвитку. Крім того, цифрові технології стали основою для комунікацій, координації гуманітарної допомоги та забезпечення функціонування критичної інфраструктури. Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення Росії стали потужними потрясіннями для економіки України, суттєво вплинувши на більшість секторів.

Пандемія спричинила падіння споживання, зростання безробіття та економічну нестабільність, особливо у внутрішньоорієнтованих галузях, таких як транспорт, туризм, громадське харчування та розваги. Водночас певні галузі, зокрема ІТ, фармацевтика та фінансові послуги, змогли зберегти або навіть збільшити свою активність завдяки підвищеному попиту.

Війна поглибила кризу, завдавши серйозного удару через руйнування інфраструктури, порушення логістики та міграцію населення. Рівень безробіття залишався стабільно високим, а споживча активність різко скоротилася, особливо у 2022 р. Лише у 2023 р. почалося часткове відновлення економіки, яке підтримувалося міжнародною допомогою, стабілізацією експорту та адаптацією бізнесу до нових умов.

Попри всі виклики, пандемія та війна стимулювали розвиток стійких секторів, таких як ІТ та цифрові послуги. Вони не лише підтримали економіку під час кризи, але й стали базою для її відновлення. Проте довгострокові наслідки цих криз, зокрема руйнування інфраструктури, міграція робочої сили та залежність від міжнародної підтримки, продовжують впливати на темпи зростання та економічну стабільність України.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Index Minfin. Показники ВВП та безробіття. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>
3. Укрінформ. Кількість інтернет-користувачів в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2797152-v-ukraini-kilkist-internetkoristuvaciv-zrosla-do-23-miljoniv.html>
4. Pro-Consulting. Використання мережі Інтернет в Україні: рух до максимуму. Веб сторінка. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/ispolzovanie-seti-internet-v-ukraine-dvizhenie-k-maksimumu>